בקיטונא דבי רב עומד יחידי ובלילה אמר [א]רבה אמר רב נחמן [ב]הלכה נשאלין נדרים עומד יחידי ובלילה [ג]ובשבת ובקרובים ואפי' היה להן פנאי מבעוד יום עומד [ד]והתניא ירד ר"ג מן החמור ונתעטף וישב והתיר לו נדרו רבן גמליאל סבר (א) [ד] [א]פותחין בחרטה מיעקר נדר' בעינן ובעי עיוני [ב]אהכי ישב ורב נחמן סבר [ה] אין פותחין בחרטה ואפילו מעומד א"ל רבא לרב נחמן חזי מר האי מרבנן דאתא ממערבא ואמר איזדקיקו ליה רבנן לבריה דרב הונא בר אבין ושרו ליה נדריה ואמרו ליה זיל ובעי רחמי על נפשך דחטאת דתני רב דימי אחוה דרב ספרא [ג]כל הנודר [ו]אע"פ שהוא מקיימו נקרא חוטא אמר רב זביד מאי קרא [1]וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא הא לא חדלת איכא חטא תניא [ז][ד]האומר לאשתו כל נדרים שתדורי אי אפשי שתדורי אין זה נדר לא אמר כלום [ה]יפה עשית ואין כמותך ואם לא נדרת מדירך אני דבריו קיימין:

[ח] [ו]לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטיל ליכי כדרך שאומר לה בחול אלא אומר לה טלי ואכלי טלי ושתי והנדר בטל מאליו א"ר יוחנן [ו]וצריך שיבטל בלבו תניא בש"א בשבת מבטל בלבו בחול מוציא בשפתיו ובה"א [ז]אחד זה ואחד זה מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו א"ר יוחנן [ח]חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום דתני' [2]זה הדבר החכם מתיר ואין בעל מתיר שיכול ומה חכם שאין מפר מתיר בעל שמפר אינו דין שמתיר ת"ל

זה

רש"י

וסגיא. במסכת ערכין (דף סד:): **ירד ר"ג וישב כו'.** אלמא דבעי ישיבה: **ר"ג סבר פותחין בחרטה.** דצריך החכם לפתוח לו בתחלת הנדר ולהעמיד תחילת הנדר בטעות שיהא מתחרט על כך כדאמרינן(ט) אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה דהשתא עקר ליה לנדריה לגמרי דכמאן דלא הוי נדר דמי הלכך הואיל ולא אפשר בהיתר אי לאו דמיעקר נדרא בעי עיוני טפי למיעקריה ואהכי ישב: **ורב נחמן סבר אין פותחין בחרטה.** ואי לא אמר בפירוש מיתריטנא (ב)[לא] שרינן ליה ולא בעי לעיוני ויכול להפר אפילו מעומד: **ואמרו ליה זיל בעי רחמי אנפשך.** כך פתחו לו בחרטה: **הא לא חדלת.** אלא נדרת אית בך חטא: **אי אפשי שתידור לא אמר כלום.** דאין הפרה בלשון הזה: ואם בא לקיימו ואמר לה יפה עשית שנדרת ואין כמותך אשה חשובה לפי שנדרת ואם לא נדרת אני הייתי מדירך שכל כך ישר בעיני: **דבריו קיימין.** דאין לך קיום גדול מזה: **טלי ואכלי טלי ושתי.** להכי נקט הכי משום דהוו דברים שיש בהם עינוי נפש וצרכי שבת נינהו: **וצריך שיבטל בלבו.** שיאמר בלבו מופר ליכי: **חכם שאמר בלשון בעל.** מופר ליך: **ובעל שאמר בלשון חכם.** מותר ליך:

זה

ר"ן

בקיטונא דבי רב. בחדר של בית המדרש: ה"ג [י]**ר"ג סבר אין פותחין בחרטה.** אלא צריך למצוא פתח מתוך הנדר. ולפי שצריך לעיוני כפתחא ירד מן החמור וישב: **ורב נחמן סבר פותחין בחרטה.** הלכך אפילו מעומד. ולא פירש כן רש"י ז"ל בפרק הדר (ערכין סד:). וכתב הרשב"א ז"ל דלדידן דקיימא לן פותחין בחרטה כיון דמעיקרא דמילתא פותחין בחרטה ולא בעינן יושב אפילו לא נתחרט ואנו צריכין לחזור אחר פתחים להתירו לא בעיא יושב דכיון דעיקר דינא מעומד סוף דינא מעומד. ולפי שלא ירדתי לטעמו איני אומר כן: **חזי מר הכוא צורבא מרבנן.** דקאמר דבמערבא אמרי שהנודר חוטא הוא: **תניא האומר לאשתו.** אחר שנדרה כל נדרים שתדורי אי אפשי שתדורי אין רצוני שתהא נודרת מכאן ואילך אף על גב דמשמע ממילתיה דמאי דנדרה עד השתא ניחא ליה ומקיים להו לנדריה שנדרה עד עכשיו אפילו הכי לא אמר כלום שאין זו הקמה ואילו רצה אח"כ להפר ביום שמיעה רשאי אבל אם אמר לה יפה עשית (אין כמותיך) כשנדרת נדרים הללו אי נמי דאמר לה אין כמותיך אי נמי דאמר לה אם לא נדרת אני מדירך דבריו קיימין דכל הני לישני הקמה משמע. ולפי פי' זה כולה ברייתא בהקמה אלא דלישנא דרישא לא מהני בה והני לישני דסיפא מהני בה. ולהאי פירושא לא גרסינן בהך ברייתא אין זה נדר לא אמר כלום דלישנא דאין זה נדר לא משמע אלא בנדרים שנדרה כבר. ומאן דגריס ליה מפרש לברייתא הכי האומר לאשתו בנדרים שעברו אי אפשי שתדורי כלומר אי אפשי בהן אי נמי דאמר לה אין זה נדר לא אמר כלום דבהפרה לשון מפורש בעיא וכי קתני כל נדרים שתדורי עתיד במקום עבר הוא ושנדרת קאמר ואשכחן טובא דכוותיה אי נמי שתדורי דוקא ואליבא דר"מ דאמר בעל מפר נדרים שלא חלו [לעיל עה.] וסיפא קתני דנהי דבהפרה בעיא לשון מפורש בהקמה בחד מהנך לישני דתני בתר הכי סגי. ונראה בעיני דטעמא דמילתא דכיון דתניא לקמן(כ) קיים בלבו קיים לא גרעי הני לישני מקיים בלבו אבל בהפרה כיון דקי"ל [לקמן עט.] הפר בלבו אינו מופר אף כשהוא מוציא בשפתיו צריך שיהא לשונו ברור: **תניא לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטל ליכי כדרך שאומר לה בחול.** הא דאסרינן למימר הכי לאו משום גזירה דהיתר נדרים דמכס הוא דהא כיון דאמר לה טלי אכלי לצורך השבת הוא ואפילו בשאלה שרי אלא טעמא דמילתא דכיון דאפשר לשנויי משנינן: **וצריך שיבטלנו בלבו.** דאע"ג דאמר לה טלי ואכלי צריך שיאמר בלבו שיהא הנדר בטל: **ובחול מוציא בשפתיו.** אם נדרה בחול צריך להוציא ההפרה בשפתיו: **אחד זה ואחד זה.** אחד שבת ואחד חול מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו כיון שאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי דהך ברייתא נמי אדידך קיימא. ואית דגרסי ולערב בחול מוציא בשפתיו וכולה אנדריה בשבת קאי דנהי דבשבת משתריא בביטול שבלב לערב בחול צריך שיוציא בשפתיו. ולא נהירא דאי הכי מאי אחד זה ואחד זה דקאמרי ב"ה אלא ודאי לא גרס לערב. ומקשו הכא היכי אמרי ב"ה אחד זה ואחד זה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו נהי דאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי מי עדיף [האי] לישנא מאין כאן נדר ואי אפשי שתדורי דאמרינן לעיל לפום פירוש בתרא דכתבינן בההיא דלא מהני בהפרה וכ"ת שאני התם שלא בטלו בלבו הא תניא לקמן(ל) דהפרה בלב לא מהניא והא לאו קושיא היא דכי אמר לקמן הפר בלבו אינו מופר ה"מ היכא דלא אמר לה טלי ואכלי טלי ושתי אבל היכא דאמר לה הכי בבטול שבלב מהני דנהי דאי אפשי שתדורי ואין זה נדר לא מהני טפי עדיף בטול בלב כל היכא דאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי מהיכא שלא בטל בלבו ומוציא בשפתיו לשון גרוע דהיינו אי אפשי שתדורי ואין זה נדר כך העלו בתוספות. ויש לרמב"ם ז"ל בזה דרך אחרת שאינה מחוורת וכבר השיגו בה הראב"ד ז"ל. וכי קתני בברייתא דלעיל לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטל ליכי כדרך שאומר לה בחול לאו למימרא דבחול צריך למימר הכי דהא אמרי ב"ה דבין בשבת בין בחול כל שאמר לה טלי ואכלי ובטל בלבו סגי אלא כדרך שהוא רגיל לומר לה בחול קאמר: **אמר ר' יוחנן חכם שאמר בלשון בעל.** דהיינו מופר ליך וכעל שאמר בלשון חכם שאמר מותר ליך. לשון בעל מפורש הוא בכתוב דהיינו לשון הפרה [במדבר ל] ולשון חכם דהוי מותר ליך משמע ליה מדכתיב לא יחל דברו [שם] כלומר לא יעשה דבריו חולין ודרשינן [חגיגה י.] אבל אחרים מוחלין לו שעושין אותו חולין ובחולין מותר שייך למימר בהו

וכירושלמי

עין משפט נר מצוה

נט א טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ז:

ס ב שם סעיף ד:

סא ג טוש"ע י"ד סי' רג סעי' א:

סב ד ה מיי' פי"ג מהל' נדרים הלכה [כ] ג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף לו:

סג ו ז מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' ח סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כד ולח:

סד ח מיי' שם הלכה [ד] ו טוש"ע שם סעיף מ:

סה ט מיי' שם הל' ג ופ"ו מהלכות שבועות הל' ה סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סימן רלד סעי' לו וסימן רכח סעיף ג:

◆

תוספות

אר"נ הלכה נשאלי' נדרי' עומד יחידי ובלילה כו' **אפי' היה אפשר להן** מבעוד יום. ובלבד שיהא לצורך השבת: **ר"ג סבר אין פותחי' בחרטה.** דכדו תהית (עי' לעיל כא:), אלא צריך למצוא לו פתח אחר חרטה מעליימא ולעשות הנדר טעות: ומעקר נדרא בעי' ובעי' עיונא. ולהכי ישב ר"ג: **ור"נ סבר פותחי' בחרטה.** ולא בעי עיונא, הלכך אפי' מעומד: **חוי מר כו'.** כמה הם מקפידים על נודרי נדרי': **א"ר יוחנן צריך שיבט' בלבו.** הא דתני בשבת א' לה טלי אכלי צריך שיחשוב בלבו הפרה מעליא: **וב"ה א' אחד זה ואחד זה מבט' בלבו וא"צ להוציא בשפתיו.** ומתניתא דקתני כדרך שא' לה בחול משמע דבחול בעי אמירה, ה"פ אם בא לומ' בשבת לא יאמר כדרך שהוא רגיל לו' בחול, ה"ה דלא בעי מפר בלא אמירה. וא"ת לר' יוחנן דא' וצריך שיבטל בלבו א"כ למה לי למימר טלי אכלי, וי"ל דמ"מ בעי להודיע לה שהפר לה בלבו וקאמר לה טלי אכלי, א"נ כן ברייתא אפלוגתא דב"ש וב"ה קיימי, כי א' לה טלי ואכלי צריך עו' בטול בלב: **חכם שא' בלש'.** הפרה דכתי' (במדבר ל) גבי בעל: **ובעל שא' בלשון חכם.** דכתי' (שם) לא יחל דברו, ודרשי' מינה (חגיגה י.) הוא אינו מוחל אבל אחרי' מוחלי' דהיינו חכם, והיינו [התרה] דהא לא כתי' ביה הפרה: **זה הדבר.** מיעוט, החכם מתיר כו': **שיכול' ומה חכם כו' ת"ל כו'.** ולא היה צריך תו לקי"ו דלי לאו קרא אמרי' דשוים הם מסברא דמנין לנו לחלק, ולא שקיל וטרי תלמודא למפרך מידי אכן קי"ו:

מסורת הש"ס

א) [נ"ל רבא], ב) [ערכין סד: ע"ש], ג) [נ"ל ובקרובים ובשבת וכ"א כרב אלפס סוף שבת דף עה:], ד) [ועי' תוספות ערכין סד: ד"ה פותחין], ה) [לעיל כא:], ו) [לעיל כב. ע"ש היטב], ז) [תוספתא פ"ו], ח) [חסר כאן מלה עי' ר"ן או אפשר דברייתא דלעיל כסמוך מיתנייא ואותן שתי נקודות שנדפסו אחר דבריו קיימין הם בטעות], ט) [לעיל כא:], י) [וכן גרסת תוס' בערכין סד: דלא כגרסת רש"י וע"ש], כ) [דף עט.], ל) נ"ל ובלא.

◆

תורה אור השלם

1. וְכִי תֶחְדַּל לִנְדֹּר לֹא יִהְיֶה בְךָ חֵטְא: דברים כג כג

2. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ: במדבר ל ב

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר"ג סבר פותחין וכו' ורב נחמן סבר אין פותחין. נ"ב פי"ח ר"ג סבר אין פותחין ור"נ סבר פותחין: **(ב)** רש"י ד"ה ורב נחמן וכו' מיתריטנא שרינן כצ"ל ותיבת לא נמחק:

◆

מוסף רש"י

בקיטונא. קיטון, חדר קטן של בית המדרש (שבת סו.). **פותחין בחרטה.** כלומר החכם פותח לו בחרטה תחלה, לפיכך צריך לישב דעתו יפה לעקור נדרו. (ראה"ה בשמו). **ורב נחמן סבר אין פותחין.** כלומר אין החכם פותח אלא הוא עצמו מתחיל בחרטתו, ואם איתו מתחיל מעצמו אין מתירין לו, הילכך אין צריך החכם לישב דעתו כל כך (שם). **שתדורי.** שנדרת (שם).

◆

פירוש הרא"ש

בקיטונא דבי רב. חדר ויצא החדרה מתרגמין ועאל לקיטונא (בראשית מג): **ר"ג סבר אין פותחין בחרשה.** אלא צריך למצוא פתח לעקור הנדר מעיקרו הלכך ירד ונתעטף לישב באימה כמו דיין: **חוי מר האי מרבנן כו'.** כמה הם מקפידין על נודרי נדרים: **וא"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו כו'.** ומתניתא דקתני כדרך שאומר לה בחול דמשמע דבחול בעי אמירה ה"ק אם בא לומר בשבת לא יאמר כדרך שהוא רגיל לומר בחול והוא הדין דבחול נמי אין צריך אמירה אלא אורחא דמילתא נקט לפי שדרך אדם להפר באמירה ואם לא כן לא תדע האשה דהפר לה ולר"ת ולר' יוחנן דאמר וצריך שיבטל בלבו א"כ למה ליה למימר טלי ואכלי וי"ל כדי להודיע לה שהפר בלבו אי נמי פלוגתא דב"ש וב"ה קאי אהיכא דא"ל טלי ואכלי ומילתא דר' יוחנן אתיא כב"ע אבל היכא דלא אמר טלי ואכלי לא מהניא הפרה בלב אלא עם טלי ואכלי מהניא הפרה בלב לב"ש בשבת ולב"ה אפי' בחול והר"א ממיי"ן פי' דטלי ואכלי לאו הפרה היא אלא להודיע שהפר בלבו דלאי הויא הפרה אמאי קא"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו דכיון דאמר לה טלי ואכלי בודאי חשב בלבו שיהא מופר שאינו רוצה להאכילה דבר האסור לה אלא ודאי כי ה"ג לא הויא הפרה ולכך א"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו כלומר שיאמר בלבו מופר ליך אבל בשפתיו לא יוציא [illegible] היא דפרק היה קורא (ברכות טו.) לא יברך ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא דהיינו שבירך ולא השמיע לאזנו: **חכם שאמר בלשון בעל.** בלשון הפרה לא אמר כלום [illegible] בלשון התרה לא אמר כלום כדי ליתן חילוק בין הפרת בעל להתרת חכם: שיכול ומה חכם שאין מפר מתיר. קי"ו לרווחא דמילתא [illegible] האמור של זה בזה ושל זה בזה ועוד אי לאו מיעוטא דזה הדבר מנא לן דחכם אינו מפר: